

ACȚIUNILE ELEVILOR ȘI PROFESORILOR ȘCOLII DE CONDUCTORI TEHNICI DIN CLUJ PENTRU ÎMBUNĂTĂȚIREA CONDIȚIILOR DE STUDIU ȘI INCLUDEREA ABSOLVENȚILOR ÎN CORPUL TEHNIC (1920—1939)

Perioada de după Marea Unire din 1918 se caracterizează prin mutațiile profunde survenite în sînul societății românești, prin transformările de proporții care au avut loc în urma formării statului național român unitar, ca și prin efervescența inovatoare declanșată, în care un loc însemnat îl deține lupta forțelor progresiste pentru dezvoltarea economică, socială, politică, culturală și artistică a României întregite.

În cadrul acestei mișcări democratice largi, un rol important revine tineretului, care, în virtutea impulsivității, spontaneității și entuziasmului care îl caracterizează, a puterii de a crede cu tărie în dreptatea cauzei sale, în posibilitatea obținerii unor remedii, se angajează hotărît în lupta pentru îmbunătățirea condițiilor sale de muncă și viață.

Dacă participarea tinerilor muncitori și țărani la astfel de acțiuni este veridic reliefată de istoriografia noastră, mai puțin a fost pusă în evidență participarea tineretului studios în general, a elevilor din învățămîntul mediilor tehnice în special, la diversele forme ale luptei forțelor democratice, participare pe care memoria actului de arhivă vine să o integreze tradițiilor progresiste ale poporului român.

Semnificative sînt, de asemenea, formele și căile prin care slujitorii școlii românești au acționat pentru ridicarea nivelului învățămîntului și apărarea drepturilor legitime ale elevilor și absolvenților, a aspirațiilor și revendicărilor acestora, față de unele inechități pe care le promova mecanismul birocratic al statului și insuficienta înțelegere și receptivitate a autorităților.

Privitor la participarea intelectualității la lupta revoluționară a clasei muncitoare tovarășul Nicolae Ceaușescu remarcă: „Partidul a acordat o atenție deosebită mobilizării intelectualității, alături de clasa muncitoare, de masele populare, la lupta pentru salvagardarea intereselor fundamentale ale națiunii noastre”¹.

Realizarea statului național român unitar deschidea largi perspective învățămîntului de toate gradele. Clujul universitar era îndeosebi confruntat cu probleme noi; se căutau soluții, se înregistrau inițiative numeroase, se prefigurau noi posibilități și perspective.

Urmînd exemplul proiectelor de la București și Timișoara privind înființarea unor școli tehnice superioare, clujenii propun înființarea unui institut politehnic cu cel puțin două secții, fără să obțină însă aprobările necesare. N. Iorga însuși era de părere că cea mai bună soluție ar fi fost să se creeze la Cluj o Universitate modernă cu profil real, „cuprinzînd o Școală de mine, o Școală de silvicultură și o Academie de comerț”. Comisia universitară investită cu misiunea organizării Universității din Cluj, avînd în vedere situația specială a Ardealului, preconiza la

¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la activitatea politico-ideologică și culturală educativă de formare a omului nou, constructor conștient și devotat al societății socialiste multilaterale dezvoltate și al comunismului în România, prezentată la Congresul educației politice și al culturii socialiste, 2 iunie 1976, București, 1976, p. 20.*

rindul ei, ca pe lângă cele patru facultăți preluate să fie creată o Școală superioară de mine și metalurgie, care urma să aibă legături strânse cu Universitatea din Cluj. În această privință comisia a făcut Consiliului Dirigent al Transilvaniei propunerea să invite din străinătate câțiva specialiști, care venind la fața locului, să facă un proiect de organizare. Președintele comisiei a luat contact cu reprezentanții Comisiei universitare franceze, care ne-a vizitat țara în 1919, și care au declarat că guvernul francez ar fi dispus să trimită unul sau doi dintre cei mai distinși învățați ai Franței — ca de exemplu directorul Școlii de mine de la St. Etienne — care să facă proiectul de organizare a viitoarei Politehnici a Transilvaniei. Același reprezentant a lăsat să se înțeleagă că dacă în realizarea acestei acțiuni s-ar ivi greutăți de ordin financiar, guvernul francez este gata să pună la dispoziție, sub formă de împrumut, capitalul necesar în condiții favorabile și să trimită câțiva profesori și ingineri care să lucreze alături de forțele din țară. Consiliul Dirigent s-a decis însă să întreprindă pașii necesari pentru înființarea Politehnicii din Timișoara, instituție care-și va deschide cursurile în temeiul *Decretului-lege nr. 2521 pentru înființarea și organizarea școlilor politehnice* din 15 iunie 1920, prin care sînt legiferate normele care reglementează organizarea și funcționarea politehnicilor, precizîndu-se că acestea sînt institute de învățămînt tehnic superior care formează ingineri, asemănătoare universităților. *Legea pentru recunoașterea ca persoană morală a școlilor politehnice din București și Timișoara* din 3 august 1931, întregește cadrul juridic al ființării acestor instituții de învățămînt superior².

Astfel stînd lucrurile, factorii responsabili din Consiliul Dirigent urmărind crearea la Cluj a unui „tehnicum“ după modelul celui din Mittweida (Germania), adaptat realităților și cerințelor noastre, care să pregătească cadre tehnice de nivel mediu, necesare industriei românești în plină dezvoltare, hotărîsc în 1919 înființarea *Școlii superioare industriale*, care-și deschide cursurile la 1 februarie 1920. Candidații trebuiau să fie absolvenți a șase clase de liceu, iar cursurile erau proiectate să aibă o durată de patru ani, programul săptămînal de studiu cuprinzînd 30 de ore de cursuri teoretice și 14 ore de atelier.

De la înființarea în 1920 și pînă la transformarea ei în instituție de învățămînt superior în 1948, școala a purtat consecutiv denumirile de: *Școală superioară industrială*, *Școală superioară de arte și meserii*, *Școală medie tehnică*, *Școală de conductori tehnici*, *Școală de subingineri electromecanici*, fiind unica școală cu profil electromecanic, de acest nivel, din România, precursora a Institutului politehnic clujean³.

² Arh. St. Cluj-Napoca, Fond Școala de conductori tehnici, nr. 19, file 6—10; nr. 69, f. 3; H. Colan, T. Mihăilescu, *Începuturile și dezvoltarea învățămîntului tehnic în Cluj*, în *Institutul politehnic din Cluj 1948—1973*. Itinerar istoric, realizări, perspective. Cluj, 1974, p. 14—15; Onisifor Ghibu, *Universitatea Daciei Superioare*, București, 1929, p. 36; Idem, *La a douăzecea aniversare a Universității Daciei Superioare*, Cluj, 1939, p. 31; Gh. Iancu, *Formarea și activitatea Consiliului Dirigent (1918—1920)*, teză de doctorat, Cluj-Napoca, 1978, p. 152; „Monitorul oficial“, Partea I-a, 1920, nr. 61 din 19 iunie; 1931, nr. 177 din 3 august.

³ În prima ei formă școala a luat ființă în 1884 din inițiativa Camerei de comerț din Cluj, avînd trei secții: arhitectură, tîmplărie și fierărie (lăcătușerie și fărîrie artistică). Pe băncile școlii erau admiși elevi cu două clase secundare ori cu șase clase primare sau cu clasa a treia a școlii de ucenici. În școală se predau numai cursurile teoretice în cîte 20—23 ore pe săptămîină, elevii efectuînd instruirea practică în atelierele particulare și în fabricile din localitate. La susținerea financiară a acestei instituții școlare au contribuit: Camera de comerț, Municipalityatea Clujului și Ministerul de Industrie și Comerț. În anii 1884—1887 școala trece printr-o perioadă de reorganizare, în final stabilindu-se durată de școlarizare la patru ani pentru secțiile de fierărie și tîmplărie și trei ani pentru secția de arhi-

Cercetarea întreprinsă recent asupra arhivei acestei școli, care în cea mai mare parte a perioadei (1922—1937) s-a numit Școală de conductori tehnici, a reținut un grupaj de documente care relevă o suită de acțiuni energice ale elevilor, ca și demersurile întreprinse și măsurile luate de către corpul profesoral și direcțiunea școlii.

Constituind o școală tehnică de nivel mediu, care prin profil și sistem era apropiată de mediile muncitorești, apropiere potențată și de contactul direct și continuu realizat prin orele și perioadele de practică, elevii conductori tehnici au preluat metodele de luptă muncitorești, manifestând discernămint și maturitate în acțiunile întreprinse, care s-au ridicat uneori la amploarea unor greve, având temeinice revendicări de ordin economic și social, proprii condițiilor și situației lor de viață și muncă.

Șirul acțiunilor este declanșat la începutul anului școlar 1920/1921, când elevii Școlii medii tehnice integrându-se în larga adeziune și participare a tineretului la desfășurarea grevei generale din octombrie 1920 — documentele vremii stînd mărturie „participării în masă a tineretului la acest important moment din istoria luptelor de clasă ale proletariatului din țara noastră”⁴ —, au organizat o grevă generală în cadrul școlii. Participarea elevilor la această acțiune de anvergură le-au atras pedepse disciplinare — note scăzute la purtare și retragerea bursei⁵. Deși actele întocmite de către autoritățile școlare nu consemnează explicit cauzele grevei și revendicările greviștilor, analizînd cu atenție condițiile de care aceștia beneficiau și situația școlii la acea dată, putem conchide că acestea au fost de natură economică și de necesitate stringentă: ei cereau un număr mai mare de locuri în internat și reducerea taxelor școlare. Greva generală a elevilor are loc în aceeași perioadă cu greva generală a muncitorilor din Cluj, care s-a desfășurat între 20 și 29 octombrie 1920, cînd toate fabricile și uzinele orașului și-au încetat activitatea⁶, faptul acesta și conjunctura revoluționară contribuind desigur la pedepsele relativ mici aplicate elevilor.

De altfel nici după șase ani internatul școlii nu se găsea într-o situație mai bună. Faptul este reliefat cu pregnanță în raportul dr. Ion Voicu, medicul școlii și profesor de educație sanitară, din 13 septembrie 1926, adresat direcțiunii, care demonstrează că față de creșterea an de an a numărului elevilor, condițiile de cazare în internat, care este compus din două camere, sînt cu totul nesatisfăcătoare, iar sălile de meditație lipsesc, elevii petrecîndu-și ziua întreagă în cele câteva săli de curs. Împrejurarea avea serioase implicații asupra sănătății elevilor care erau expuși îmbolnăvirilor de tuberculoză, înregistrîndu-se deja trei cazuri

tectură. Treptat încep să se înscrie în anul I elevi care au promovat 4—5 clase secundare, care sînt preferați. Absolvenților li se acordă dreptul de a-și deschide atelier propriu, după un stagiu în practică de un an și calificarea de „maestru”. Punerea prietelui de temelie a localului propriu din str. George Bariț (actuala Politehnică) s-a făcut la 30 sept. 1896, în cadrul unui ceremonial, unde împăratul-rege Franz Iosif a fost reprezentat de baronul Samuel Jósika, iar inaugurarea localului a avut loc la 26 martie 1899. Statul român a preluat școala la 5 aprilie 1919. Evoluția ascendentă a școlii a creat condițiile întemeierii la Cluj a învățămîntului superior tehnic, prin înființarea în 1948 a Institutului de mecanică și apoi în 1953 a Institutului politehnic. (Arh. St. Cluj-Napoca, Fond Școala de conductori tehnici, nr. 19, f. 6—10; nr. 69, f. 3; Horia Colan, Teodor Mihăilescu, *op. cit.*, p. 20—21).

⁴ *File din istoria U.T.C.*, București, 1971, p. 67.

⁵ Arh. St. Cluj-Napoca, Fond Școala de conductori tehnici, nr. 15, f. 126.

⁶ Gh. I. Bodea, L. Fodor, L. Vajda, *Cluj. Pagini de istorie revoluționară. 1848—1971. (Oameni, fapte, locuri)*, Cluj, 1971, p. 197—203.

de tuberculoză incipientă. Medicul cere să se intervină la foruri pentru mărirea curții și extinderea localului școlii și a internatului⁷.

Avizată și pe această cale, direcțiunea consultă corpul profesoral, căutând căi și posibilități de îmbunătățire a situației. Este redactat un memoriu pe care ing. Gh. Mihăilescu, directorul școlii, îl înaintează la 14 septembrie 1926 Ministerului Instrucțiunii, în care este prezentată întreaga problemă, relatându-se că localul școlii este cu totul insuficient. „Numărul tot mai mare de elevi — se spune în memoriu — care se îndreaptă în fiecare an spre învățământul tehnic, dacă ne cauzează o vie bucurie pentru realizarea idealului scump — românizarea industriei, românizarea orașelor, și prin aceasta consolidarea neamului — ne umple sufletul însă și de durere, când trebuie din nesuficiență de local, să respingem câte o sută de elevi, cum a fost anul acesta când s-au prezentat 145 de elevi pentru 46 de locuri, cât avem în prezent în clasa I-a“. Cum cea mai mare parte a elevilor școlii provin din sate — „rezervorul de energii și vitalitate a neamului nostru“ — aceștia au nevoie de un internat spațios. „Ori în prezent internatul se află îngrămădit în două săli, prea neîncăpătoare pentru numărul mare de solicitanți, el neputînd găzdui decît 70 de elevi, pe cînd cereri sînt de două ori pe atît“. De asemenea, luînd în considerare „că această școală e unică în țară, avînd menirea de a forma cadrele de bază ale industriei naționale românești, pentru a nu mai chema specialiști de peste hotare“, se propune cumpărarea terenului alăturat școlii, proprietatea Societății de timplărie artistică, în suprafață de 2400 m.p., cu cele trei imobile existente, care transformate ar putea fi folosite pentru internat. Se aprecia că în total era nevoie de o sumă de 7 milioane lei, pe care ministerul era rugat să o prevadă în bugetul pe anul 1927⁸.

Consiliul școlar s-a văzut din nou pus în situația să ia în discuție, la 19 decembrie 1924, actele de indisciplină comise de elevi, printre care era considerat de mare gravitate refuzul elevilor de a participa la cursuri „sfidînd ordinea“ pentru că nu li s-au înmînat carnetele de identitate, pe baza cărora li se acorda reducerea costului transportului pe C.F.R. Elevii au părăsit sălile de curs venind la cancelaria direcțiunii, vociferînd vehement și cerînd să li se acorde aceste înlesniri. Tumultul și panica produsă a determinat direcțiunea școlii să ceară intervenția poliției⁹. Desigur că elevii au avut de suportat consecințele acestei acțiuni, dar atitudinea fermă pe care au adoptat-o a dus la rezolvarea cererii lor.

O acțiune mai amplă este semnalată de documente la 22 noiembrie 1927, cînd la ora 8 elevii anilor II, III și IV au declarat grevă, refuzînd să intre la cursuri. Chemați la ordine de către profesori și director și invitați să intre în clase, elevii au refuzat să se supună, formulînd revendicări care după părerea direcțiunii „nu puteau fi discutate“. Patru intervenții ulterioare ale corpului profesoral au rămas fără rezultat. Cauza principală a grevei a fost faptul că absolvenților Școlii de conductorii tehnici nu li se conferea, prin *Legea pentru organizarea Corpului tehnic al Ministerului Lucrărilor Publice* din 15 iunie 1894, calitatea de conductorii tehnici clasa III-a, care era acordată doar absolvenților cu diplomă ai Școlii de conductorii de lucrări publice. Mobilizați de absolvenți ai școlii care lucrau la Ateleierele C.F.R. Cluj și care s-au lovit de această inechitate, ce prejudicia grav drepturile de specialiști și statutul lor profesional, elevii au declarat grevă.

Principalul avantaj pe care-l conferea includerea în Corpul tehnic, și pe care se luptau să-l obțină elevii conductorii tehnici electromecanici de la Cluj, era

⁷ Arh. St. Cluj-Napoca, Fond Școala de conductorii tehnici, nr. 53, f. 42.

⁸ Idem, f. 40.

⁹ Idem, nr. 34, f. 27—31.

cel prevăzut de art. 54 al legii pomenite mai sus. Potrivit acestuia, conductorii care aveau zece ani de serviciu activ de la data admiterii în corpul de conductori, puteau trece în corpul de ingineri în urma unui examen și concurs public, care avea loc la București, (după un examen preliminar susținut la reședința județului unde rezida candidatul), în fața unei comisii numite de Ministerul Lucrărilor Publice. A șasea parte din numărul de ingineri ce era admis în Corpul tehnic în fiecare an, putea fi completată dintre conductorii care au reușit la examen. *Regulamentul privitor la examenul conductorilor din cadrele Corpului tehnic pentru trecerea lor în corpul inginerilor* din 28 august 1903, dezvoltă prevederile legii din 15 iunie 1894, detaliind condițiile, procedura și desfășurarea examenului preliminar, a concursului public și a examenului definitiv.

Față de lupta justificată a elevilor pentru ca absolvenții să fie puși în drepturile ce li se cuvin, Consiliul profesoral având în vedere mai ales aspectul imediat, acela de tulburare a ordinii în școală, și fiind în total dezacord cu metodele folosite de elevi, propune eliminarea definitivă a 12 elevi și pentru o lună a doi elevi¹⁰. Cazul este adus la cunoștința Ministerului, care delegă pe inspectorul general Gh. Hazu pentru a cerceta împrejurările grevei¹¹. Pe baza raportului de anchetă întocmit la 27 noiembrie 1927, Ministerul Instrucțiunii atenuând pedeapsa propusă de Consiliul profesoral, hotărăște eliminarea până la finele anului școlar a 12 elevi, ceilalți fiind somați să intre în clase și să înceapă studiul, altfel vor fi aspru sancționați¹². Totuși Ministrul revine asupra hotărârii sale și, având în vedere gravitatea acțiunii elevilor, dispune eliminarea pentru totdeauna din toate școlile publice a elevilor George Sabin și George Lădar din anul IV. Tuturor elevilor răsculați din anii II, III și IV li se scade nota la purtare până la limita minimă de promovare¹³.

În condițiile și climatul politic nou, generate de criza economică din 1929—1933 și sub imboldul luptelor muncitorilor ceferiști și petroliști, este organizată și declanșată o altă grevă care are loc la începutul lunii aprilie 1933. Cauzele și desfășurarea acesteia au fost discutate și analizate în ședința Consiliului profesoral din 7 aprilie 1933, în prezența ing. Bujor Stinghe, inspectorul învățămîntului mediu tehnic din Ministerul Lucrărilor Publice și Comunicațiilor de care aparținea acum școala, acțiunea elevilor Secției de conductori tehnici fiind soluționată și de această dată represiv. Tuturor participanților la grevă li se reduce nota la purtare pe semestrul II cu două unități, primind nota „satisfăcător“, șase elevi primesc nota „rău“ cu suspendarea burselor pe două luni, 14 elevi sînt sancționați cu suspendarea burselor pe o lună. Hotărîrea era considerată elementă și era condiționată de intrarea imediată a elevilor la cursuri¹⁴.

Șirul acțiunilor greveiste a elevilor conductori tehnici culminează cu greva din 18 decembrie 1934, care a avut o amploare deosebită, fiind realizată prin participarea tuturor elevilor școlii. Procesul verbal întocmit la acea dată de Gheorghe Todirașcu, comisar la Chestura poliției Cluj, Biroul poliției de siguranță, relevă că personal, însoțit de un ajutor de comisar, 3 agenți, 10 jandarmi și un gradat au primit ordin să se deplaseze la Școala de conductori. La ora 8 o parte din elevii intrați în grevă s-au prezentat spunînd că renunță la acțiunea începută, intrînd astfel în localul școlii un număr de 81 de elevi, din 108 cîți erau în total. Dar

¹⁰ Idem, nr. 67, f. 57—59; „Monitorul oficial“, Partea I-a, 1894, nr. 58 din 15 iunie; C. Hamangiu, *Codul general al României*, vol. XX, p. 893—903; vol. III, p. 36—40.

¹¹ Arh. St. Cluj-Napoca, Fond Școala de conductori tehnici, nr. 67, f. 63.

¹² Idem, f. 64.

¹³ Idem, f. 65.

¹⁴ Idem, nr. 104, f. 2.

renunțarea nu a fost decît o stratagemă a elevilor greviști pentru a putea intra în școală și a se baricada. Astfel în loc să intre în sălile de cursuri s-au adunat în amfiteatrul școlii vociferînd și organizîndu-se. La ora 8,30 a sosit de la București ing. Bujor Stinghe, inspector, delegatul Ministerului, care, primind raportul din partea ing. Traian Dragoș, directorul școlii, a refuzat să stea de vorbă cu greviștii pînă cînd aceștia nu intră în sălile de clasă. Elevii la rîndul lor au refuzat să execute acest ordin, după care inspectorul și directorul școlii au cerut poliției să-i evacueze pe greviști atît din școală cît și din internat. Încercarea de evacuare a poliției nu a reușit, fiind un număr insuficient de jandarmi față de numărul mare de elevi. Comisarul s-a văzut nevoit să ceară de la chestură forțe noi, cu ajutorul cărora greviștii au fost evacuați. Procedîndu-se la împrăștierea lor, un număr de 20—30 dintre participanții la grevă s-au refugiat în localul Academiei de comerț, pentru a cere ajutorul studenților. Poliția s-a oprit la poarta acestei instituții de învățămînt superior, așteptînd noi ordine, întrucît rectorul Academiei era plecat, iar învățămîntul superior se bucura de avantajele autonomiei¹⁵.

Revendicarea principală și constantă a elevilor — admiterea în Corpul tehnic — era justificată și îndreptățită. În vederea acesteia, încă din prima perioadă de funcționare a școlii, direcțiunea a luat o serie de măsuri, pentru crearea de condiții corespunzătoare, vizînd ridicarea calității și nivelului învățămîntului. Astfel la 15 februarie 1924 conducerea școlii se adresează corpului profesoral, aducîndu-i la cunoștință că începînd din anul școlar 1924/1925 vor fi litografiate, spre a fi distribuite cu anticipație elevilor, toate cursurile pentru care nu există cărți didactice tipărite, acordîndu-se o atenție specială cursurilor de specialitate¹⁶. Concomitent trebuia asigurată și lărgită baza materială necesară procesului de învățămînt. În vederea realizării acestui deziderat ing. Aron Maksai, profesor de electrotehnică, este delegat la 9 decembrie 1924 din partea școlii, pentru a achiziționa de la Viena material didactic format din aparate, instrumente, material de studiu electrotehnic, necesare experiențelor și instrucției elevilor în laboratorul de electrotehnică¹⁷. Tot în acest context merită semnalat memoriul înaintat Ministerului Instrucțiunii la 20 decembrie 1926 de către profesorii Școlii de conductori tehnici din Cluj, în legătură cu reforma învățămîntului profesional care era în studiu, unde sînt făcute propuneri judicioase privitoare la viitoarea organizare a școlii și structura anilor de studiu, condițiile de admitere și absolvire, încadrarea profesorilor și drepturile acestora, conducerea școlii, căile de ridicare a nivelului învățămîntului¹⁸.

¹⁵ Idem, nr. 111, f. 7.

¹⁶ Idem, nr. 39, f. 3.

¹⁷ Idem, nr. 34, f. 26.

Dotarea școlii cu aparatura corespunzătoare a rămas în continuare în atenția corpului profesoral, ca o problemă dintre cele mai importante. Remarcabil în acest sens este memoriul întocmit de către ing. Gh. Crăiniceanu, profesor la Școala de subingineri conductori electromecanici din Cluj, la data de 27 octombrie 1937, în care se arată că instituția „este singura școală cu această specialitate și cu gradul imediat inferior școlilor politehnice din întreaga țară”. Consideră că dezvoltarea industriei și a tehnicii pune implicit „problema înlocuirii specialiștilor străini cu pașaport, prin specialiști formați în țară”. Acest lucru cere „neapărat școli tehnice înzestrate în aceeași măsură ca și școlile tehnice străine. Tehnica nu se poate învăța folosind numai tablă, cretă și burete”. Industria românească înzestrată cu elemente insuficient pregătite din punct de vedere practic „sau nu a putut prelua comenzi importante, care au fost date în străinătate, sau au importat specialiști străini cari au lucrat de mîntuială. Această greșală nu s-a văzut la timp, și nici azi nu se vede destul de bine”. El pledează pentru înzestrarea laboratoarelor și atelierelor școlii cu mașini, aparate și instrumente corespunzătoare. (Arh. St. Cluj-Napoca, Fond Școala de conductori tehnici, nr. 157, f. 32—33).

¹⁸ Idem, nr. 50, f. 25—26.

Odată îndeplinite aceste condiții, și față de acțiunile revendicative ale elevilor, direcțiunea școlii, considerînd justă cauza pentru care ei luptau, pornește o serie de demersuri convergente aceluiași scop. Sînt înaintate autorităților școlare numeroase și insistente cereri, memorii, întîmpinări, adrese, avînd ca obiect rezolvarea acestei probleme spinoase — includerea absolvenților în Corpul tehnic. Evident corpul profesoral și conducerea școlii luptau pe alte căi și cu alte mijloace, mai conforme spiritului disciplinei școlare și ierarhice, mai realiste, cu mai mari șanse să ducă la obținerea rezultatului dorit.

Memoriul înaintat în acest sens Ministerului Instrucțiunii la 3 octombrie 1928 de către directorul școlii, revine la intervențiile anterioare și cere încadrarea absolvenților în Corpul tehnic, aducînd următoarele argumente: programa analitică care-i situează pe absolvenți la un nivel înalt de pregătire, durata studiilor de patru ani, faptul că absolvenților școlilor similare sau chiar inferioare în grad din străinătate li se recunoaște dreptul la Corpul tehnic, constatarea că pregătirea absolvenților este similară cu aceea a absolvenților Școlii de conductori de lucrări publice, cărora li se recunoaște acest drept¹⁹. Un alt memoriu adresat Ministerului în 1929 precizează că școala nu figurează în Legea Corpului tehnic, pentru că această lege a fost promulgată la 15 iunie 1894, așadar înainte de 1 Decembrie 1918 și deci înainte de înființarea Școlii de conductori tehnici din Cluj²⁰.

În cele din urmă Ministerul se hotărăște să răspundă acestor demersuri, delegînd un cadru didactic universitar de la Politehnica din București, cu grad de conferențiar, care în iunie 1929 efectuează o expertiză științifică riguroasă asupra programei, caracterului cursurilor, al lucrărilor grafice și proiectelor, dezvoltării calculului, dotării laboratoarelor, structura pe ani de studii a materiilor, probele examenului de capacitate, făcînd recomandări și conchizînd că nivelul de cunoștințe și cultură de specialitate al absolvenților este superior celui al absolvenților școlilor superioare de arte și meserii²¹.

Problema rămîne însă nerezolvată, fapt pentru care Asociația generală a conductorilor tehnici din România se adresează în 1931 ing. Eugen Tilea, directorul Serviciului de lucrări publice al Ardealului și în același timp directorul Școlii de conductori de lucrări publice din Cluj, rugîndu-l să ia în cercetare cererea absolvenților Școlii de conductori tehnici din Cluj, pentru a fi primiți în Corpul tehnic, și să facă propuneri concrete în această cauză Ministerului Lucrărilor Publice și Comunicațiilor²².

Autoritățile se decid să facă pașii necesari pentru rezolvarea chestiunii, și prin Decretul regal nr. 3239 din 11 septembrie 1930²³, și jurnalul Consiliului de Miniștri se hotărăște trecerea Școlii de conductori tehnici din Cluj, începînd cu

¹⁹ Idem, nr. 75, f. 25—26.

²⁰ Idem, f. 41—42.

Este interesant de notat că în baza avizului Consiliului Permanent al Instrucțiunii, Ministerul Instrucțiunii, prin ordinul 115371 din martie 1923, recunoaște ca justificată echivalarea Școlii de conductori tehnici din Cluj cu Școala de conductori de lucrări publice din București. Acest lucru a fost contestat însă în martie 1929 de către Pantelimon Halippa, ministru secretar de stat, ceea ce l-a determinat pe senatorul ing. Ioan F. Negruțiu să adreseze în Senat o interpelare ministrului Halippa, prin care arăta că școlii clujene i se face o nedreptate și cerea clarificarea situației școlii și a absolvenților ei. (Arh. St. Cluj-Napoca, Fond Școala de conductori tehnici, nr. 75, f. 4—7).

²¹ Idem, f. 28—39.

²² Idem, nr. 86, f. 3.

²³ Idem, nr. 82, f. 19.

1 septembrie 1930 sub autoritatea Ministerului Lucrărilor Publice și Comunicațiilor²⁴.

Considerînd necesară această mutare de ordin instituțional și de profil — trecerea școlii sub conducerea și controlul unui departament de specialitate, sub auspiciile căruia era organizat Corpul tehnic, care să justifice admiterea absolvenților în rîndurile acestuia — Ministerul hotărăște totodată ca Școala de conductori de lucrări publice din Cluj (cu specific de drumuri și poduri) să fie mutată în localul Școlii de conductori tehnici²⁵, instituția școlară urmînd să se numească *Școala de conductori din Cluj*, cu secțiile de conductori tehnici (electromecanici) și conductori de lucrări publice. Secția de conductori de lucrări publice se mută în 1936 la București, unde devine Școala de subingineri de lucrări publice.

Dar abia prin *Decretul pentru acordarea de drepturi conductorilor de lucrări publice* nr. 497 din 5 martie 1935, toate drepturile de care se bucurau pînă atunci conductorii de lucrări publice, care au fost admiși în Corpul tehnic al Ministerului Lucrărilor Publice și Comunicațiilor, sînt conferite și absolvenților cu începere din anul 1923 ai Școlii de conductori tehnici din Cluj (dacă au profesat trei ani în specialitate), dar numai pe baza unui examen și concurs public, potrivit programei ce va fi stabilită de către Minister. Examenele și concursurile publice puteau fi instituite odată pe an, însă numai pînă în anul 1940 inclusiv. Absolvenților din anii 1932—1933 aceste diplome le erau eliberate potrivit deciziei ministeriale nr. 19.168 din 23 mai 1923.

Noul statut al școlii era stabilit prin *Regulamentul pentru funcționarea școlilor de conductori de lucrări publice și electromecanici* din 29 martie 1937, în care se preciza că aceste școli „au drept scop formarea personalului tehnic, menit să fie colaboratorul imediat al inginerilor diplomați ai școlilor tehnice superioare, la studierea, proiectarea, executarea, întreținerea și exploatarea lucrărilor în diferite specialități”. Învățămîntul era eșalonat pe trei ani de studii, pentru băieți și fete, pregătirea efectuîndu-se prin cursuri, conferințe, lucrări practice, lucrări de laborator sau de atelier. Elevii trebuiau să susțină examene parțiale (semestriale) constînd din probe scrise și orale examene generale care constau din probe orale, lucrări grafice (desene, proiecte) însumînd lucrările de laborator și atelier, lucrări topografice pe teren și practică de șantier sau în industrie. Admiterea în școală se făcea pe bază de concurs, candidații trebuind să fie bacalaureați, sau în lipsă de candidați, să fi absolvit cursul superior de liceu. Pentru specialitatea electromecanică mai puteau fi admiși și absolvenții ai școlilor speciale industriale în specialitate apropiată²⁶.

Ultimul act de protest al Consiliului profesoral în această problemă este emanat în ședința din 14 decembrie 1938, unde s-a conchis că interesele vechilor absolvenți, (din anii 1923—1932), în noul proiect al Legii Corpului subinginerilor și conductorilor sînt grav lezate. Se aprecia că admiterea lor în Corpul tehnic numai

²⁴ Idem, f. 22. Jurnalul Consiliului de Miniștri era semnat de: Iuliu Maniu, Mihai Manoilescu, N. Costăchescu, Virgil Madgearu, Pantelimon Halippa, A. Vaida-Voievod și Ion Mihalache. La 27 august 1930 a fost constituită o comisie pentru studierea adaptării învățămîntului din Școala de conductori tehnici la nivelul școlilor de conductori de lucrări publice, compusă din inginerii: Traian Dragoș, Eugen Tilea și Bujor Stinghe. (Arh. St. Cluj-Napoca, Fond Școala de conductori tehnici, nr. 82, f. 20; nr. 117, f. 47.)

²⁵ Idem, nr. 82, f. 41; nr. 85, f. 60.

²⁶ Idem, nr. 130, f. 21; „Monitorul oficial”, Partea I-a, 1935, nr. 58 din 9 martie; 1937, nr. 73 din 29 martie; C. Hamangiu, *op. cit.*, vol. XXIII, București, 1936, p. 137—138; vol. XXV, Partea I-a, București, 1938, p. 740—780.

în condițiile unui examen de diferență, care să cuprindă disciplinele noi introduse și progresele realizate de știință în intervalul de timp respectiv, este un principiu „gresit și inadmisibil”. Aplicînd „acest principiu de reexaminare sau de completare a examenelor proporțional cu evoluția științelor și tehnicii, ar urma, paradoxal, că toți medicii, inginerii etc., ar trebui supuși din an în an unor noi examene, spre a li se recunoaște titlurile deja dobîndite. În urma acestora Consiliul află nejust examenul la care sînt supuși absolvenții vechi ai școlii, și află cu totul contrar cu principiul dreptății, ca vechii absolvenți să nu fie admiși de la dreptul în Corpul subinginerilor și conductorilor, degradînd pe acești eminenți și selecționați absolvenți ai școlii la un nivel nejustificat de scăzut”²⁷.

Proiectul devine în scurtă vreme *Legea pentru purtarea titlului, exercitarea profesiei de subinginer sau conductor și înființarea Corpului subinginerilor și conductorilor* din 27 ianuarie 1939. Potrivit prevederilor acestei legi, puteau purta titlul de subinginer absolvenții cu diplomă a uneia din școlile care prin programa școlară se ridicau la acest nivel și funcționau pe baza legilor țării, printre care și Școala de subingineri electromecanici de la Cluj (Școala a purtat această denumire din 1937, dar funcționa efectiv la acest nivel, de fapt, încă din 1933), sau a școlilor similare din străinătate a căror diplome au fost echivalente²⁸. În legătură directă cu această lege, cu mai puțin de o lună înainte a fost promulgată *Legea pentru purtarea titlului, exercitarea profesiei de inginer și înființarea Colegiului inginerilor* din 30 decembrie 1938, care preciza că puteau purta titlul de inginer numai absolvenții cu diplomă a unei instituții de învățămînt superior²⁹.

De remarcat că respectivele legi consacră o nouă realitate profesională și de competență în domeniul tehnic. Dacă pînă acum atît inginerii cît și subinginerii și conductorii făceau parte împreună din Corpul tehnic, acum cele două categorii s-au despărțit în corpuri separate, ca urmare a evoluției și progreselor realizate de tehnică, a unei mai precise delimitări și circumscrieri a pregătirii de specialitate,

²⁷ Arh. St. Cluj-Napoca, Fond Școala de conductori tehnici, nr. 157, p. 99—101. Ședința Consiliului profesoral din 14 dec. 1938 a fost convocată la cererea prof. Ioan Sfînt, care a funcționat la această școală de la înființarea ei, cunoscînd toate fazele prin care instituția a trecut. El a prezentat în fața corpului profesoral o expunere de idei și considerații privind anteproiectul de lege pentru organizarea Corpului subinginerilor și conductorilor, arătînd că dacă absolvenții din anii 1924—1927 rămîneau în majoritatea lor șomeri, cei din anii 1927—1930 au fost expuși într-o mică măsură șomajului, ca în anii 1935—1938 cererea de absolvenți din partea întreprinderilor industriale, mai ales a industriilor particulare, să nu mai poată fi satisfăcută. Astfel din „școala huiduită și urgisită la început” foștii elevi i-au dat renume prin pregătirea și pricepera lor, prin prestigiul pe care și l-au dobîndit.

Reacția Ministerului față de protestul Consiliului profesoral a fost vehementă. Prin dispoziția din 6 martie 1939, direcțiunii Școlii de subingineri electromecanici i „se atrage atențiunea de a nu mai susține chestiuni ilegale, mai cu seamă pe calea consiliilor profesorale”. Ministerul ține să precizeze că încercarea de a trece peste normele fixate prin decizia ministerială nr. 50033/1935 dată în conformitate cu jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 158/1935 și decretul nr. 497/1935 este lipsită de orice temelie. Direcțiunea să pună în vedere absolvenților din anii 1923—1932 că singura cale spre a fi admiși în Corpul tehnic, și a obține titlul de subinginer, este aceea a examenului instituit de lege, la termenele fixate, pînă în anul 1940 inclusiv. (Arh. St. Cluj-Napoca, Fond Școala de conductori tehnici, nr. 157, f. 107—109; nr. 173, f. 18.)

²⁸ „Monitorul oficial”, Partea I-a, 1939, nr. 22 din 27 ianuarie; C. Hamangiu, *op. cit.*, vol. XXVII, București, 1939, p. 233—250; Horia Colan, Teodor Mihăilescu, *op. cit.*, p. 17—18.

²⁹ „Monitorul oficial”, Partea I-a, 1938, nr. 303 din 30 decembrie; C. Hamangiu, *op. cit.*, vol. XXVI, Partea III-a, București, 1939, p. 2804—2818.

În paralel cu accentuarea structurării și stratificării instituțiilor și funcțiilor în industrie și aparatul de stat.

Dînd glas satisfacției pe care a produs-o Legea Corpului subinginerilor și conductorilor în rîndurile elevilor și cadrelor didactice, direcțiunea școlii aprecia acest demers legislativ drept „una din cele mai importante realizări ale Ministerului Lucrărilor Publice și Comunicațiilor“, care ridică școala „la treapta pe care o merită în rîndul școlilor de specialitate“³⁰.

Era rezultatul firesc al atîtor strădanii, aspirații și eforturi stăruitoare făcute de corpul profesoral și direcțiunea școlii, pe linia celor mai bune tradiții ale slujitorilor învățămîntului românesc, pentru ridicarea nivelului de pregătire al elevilor la cotele care să-i îndreptățescă să fie admiși în Corpul tehnic, creîndu-li-se astfel perspectivele cele mai bune, în consens cu direcțiile de dezvoltare ale ramurilor de vîrf ale industriei noastre naționale. Realizînd acest lucru au făcut apoi toate demersurile necesare pentru ca această realitate să-și primească consacrară convenită prin codificarea ei pe cale legislativă.

La rîndul lor elevii conductorii tehnici acționînd uneori spontan, alții organizați, pe calea luptei deschise, au urmărit obținerea unor revendicări primordiale pentru profesia și statutul lor de viitori specialiști, contribuînd astfel, în cea mai mare măsură, la rezolvarea acestora, în confruntarea cu angrenajul birocratic al statului și factorii politici care trebuiau să reglementeze aceste probleme. Acțiunile elevilor mai rămîn importante prin semnificația pe care o reprezintă solidarizarea lor cu cauza absolvenților — care era de fapt cauza proprie —, ridicarea lor la un grad de conștiință capabil să înțeleagă și să prefigureze condiția conductorului tehnic absolvent și să lupte pentru îmbunătățirea ei.

IOAN SILVIU NISTOR

LES ACTIONS DES ÉLÈVES ET DES PROFESSEURS
DE L'ÉCOLE DE CONDUCTEURS TECHNIQUES DE CLUJ
POUR L'AMÉLIORATION DES CONDITIONS D'ÉTUDE
ET POUR L'INCLUSION DES CONDUCTEURS SORTIS
DE L'ÉCOLE DANS LE CORPS TECHNIQUE (1920—1939)

(Résumé)

L'auteur tire au clair les nouvelles conditions et possibilités créées en vue du développement de l'enseignement technique roumain après la formation de l'État national roumain unitaire, le 1er Décembre 1918; les mesures visant l'organisation que le Conseil Dirigeant de la Transylvanie a adoptées en posant les fondements de l'École de conducteurs techniques de Cluj, la seule école à un profil électromécanique de Roumanie, précurseuse de l'Institut Polytechnique de Cluj.

Entre 1920—1939 les élèves et les professeurs de cette école ont entrepris une série d'actions pour l'amélioration des conditions d'étude, pour élever le niveau de l'enseignement et pour inclure les élèves sortis de l'école dans le Corps technique. Ce sont des actions couronnées de succès qui leur ont apporté le reconnaissance publique et la confirmation en tant que spécialistes, gagnant ainsi tous les droits conformément à leurs études et à leur statut professionnel.

³⁰ Arh. St. Cluj-Napoca, Fond Școala de conductorii tehnici, nr. 173, f. 79—80.